

CARIBISCHE LITERATUUR IN HET ONDERWIJS

Met een stagnerende economie en een onderwijs dat geen stuwende kracht is voor de concurrentiepositie van Nederland, verzwakt men de eigen rol binnen de EU. Afgelopen vijftien jaar zijn tal van onderwijsvernieuwingenprocessen in gang gezet, met steeds weer niet het beoogde resultaat (SCP, 2008). In een klimaat waar de sociaal-culturele tegenstellingen steeds groter worden en de tolerantiegraad onder jongeren verder afneemt, vergt dit vraagstuk onze aandacht. Het onderwijs kan in dezen als instrument dienen voor de economische groei, het adaptievermogen van het individu en als emancipatie van migrantengroepen. Vooral via het literatuuronderwijs kan een bijdrage worden geleverd aan de verbinding in de samenleving.

Uitgangspunt bij het literatuuronderwijs is het kweken van leesplezier en zelfinzicht bij leerlingen, door het aanbod op hun belevingswereld en kijk op de samenleving te doen aansluiten. Met het oog op de culturele tegenstellingen en de verdraagzaamheid in de samenleving, is het juist van belang dat er meer aandacht komt voor de andere literaturen. In dit geval wordt gerefereerd aan de landen Aruba, Curaçao en St. Maarten – onderdeel van het Koninkrijk der Nederlanden – voor wat de Nederlandstalige respectievelijk de Engelstalige literatuur betreft. Er zijn tal van vergelijkbare thema's met een identieke verhaalsituatie als die in de Randstad, zoals onder andere diversiteit, jongerenproblematiek, homofobie, racisme, die aan bod kunnen komen. Behalve de leeservaring die wordt opgedaan, verkrijgt men inzicht in het eigen gedrag en dat van anderen met een verschillende culturele achtergrond. Bij het vak geschiedenis kan de ontstaansgeschiedenis, het bestuur en beleid van de West-Indische Compagnie ter sprake komen. Literatuuronderwijs kan een bijdrage leveren aan gedrags- en

mentaliteitsverandering, waardoor eind-examenleerlingen beter in staat zijn om hun medemens in het publieke domein anders te bejegenen.

Om een nieuwe toekomstgerichte generatie op te leiden die zich zowel lokaal, regionaal en mondiaal weet te positioneren, moet men de samenhang tussen de Europese, Caribische en wereldliteratuur begrijpen. Via de literatuur verkrijgt je een beeld van het sociaal-culturele klimaat waarin men leeft, denkt en handelt, maar ook van de geschiedenis en architectuur van een land. Jongeren moeten de keuzevrijheid hebben om zelf te mogen kiezen uit een lijst met facultatieve boektitels die ze mogen lezen. Komende decennia moet de nieuwe generatie Nederlanders behalve iets meer afweten van elkaars cultuur, tevens de mondiale verhoudingen kunnen vatten. Ervan uitgaande dat een doorwerking heeft plaatsgevonden in de politieke cultuur, kan men parallel aan het literatuuronderwijs ook aandacht aan het dekolonisatieproces besteden. De sociale geschiedenis van de landen van het Koninkrijk kent een aantal momenten die de moeite waard zijn om met elkaar te vergelijken: de grote Dok-staking en de havenstaking op Curaçao, het Nederlandse feminisme en de Antilliaanse pendant in de jaren tachtig.

Jongeren lezen tegenwoordig young-adultromans, omdat ze qua thematiek zich hierin herkennen: het uitgaansleven, verliefd worden, seksuele ontmoetingen of schooldruk. Het is een uitdaging om te kijken hoe de Antilliaans-Nederlandstalige literatuur voornoemde thema's behandelt. Men weet dat de setting, de culturele omgeving en personages anders zijn en de leerling wordt geprikkeld om een vergelijking te trekken. Uit de steekproef van Marianne Hermans omtrent *Motiverend literatuuronderwijs met eigentijdse literatuur* (2009) blijkt dat autochtone jongeren vrij

openstaan voor verhalen uit andere culturen. Van belang is dat leerlingen zich verplaatsen in een andere verhaalsituatie, verhaalstof en verhaalsetting. Een bezoek aan een Caribische expo of theatervoorstelling kan eveneens tot de mogelijkheden behoren. Een persoonlijk-ervaringsgerichte benadering van het literatuuronderwijs heeft tot effect dat leerlingen na afloop behalve zich kunnen inleven in de cultuur en zich kunnen identificeren met de literatuur op de eilanden, ook de ontwikkelingen in een breder perspectief plaatsen.

In dit verband dient men bij de samenstelling van het leesdossier de vraag te betrekken in hoeverre een parallel bestaat qua behandelde thema's, personages en verhaalstof. De docent kan zich beperken tot een bespreking van Caribische literatuur waarbij een vergelijking valt te trekken tussen de manier waarop een thema bij een Antilliaanse en een Nederlandse auteur wordt behandeld. Zo kan het werk *De buitenvrouw* van Joost Zwagerman met dat van F.M. Arion vergeleken worden. Ook in verband met de 5 meiherdenking kan men de roman *Delfts blues* (De Bezige Bij, 1995) van Denis Henriquez lezen over Katinka, wier joodse ouders in de Tweede Wereldoorlog omkwamen. Tevens is er de optie om werken van de nieuwe generatie schrijvers als Giselle Ecury, Eric de Brabander, Jopie Hart, Ronnie Lobo, Bernadette Heiligers, Jacques Thönnissen en Erich Zielinski te lezen. Het gaat erom dat scholieren kennisnemen van hoe eenzelfde thema, afhankelijk van de culturele setting en socio-economische achtergrond een verschillend effect heeft op het denken en handelen van de personages. Uiteindelijk weet men een empathisch vermogen te ontwikkelen dat leidt tot een cohesieversterking in de samenleving. ■

Quito Nicolaas. *Recensent, essayist, columnist*